

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคต่อส้มสายน้ำผึ้งที่ผลิตตามแนวทางเกษตรดีที่เหมาะสม ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ดังนี้

แนวคิดและทฤษฎี

แนวคิดเรื่องทัศนคติ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2541) ทัศนคติ หมายถึง ความพึงพอใจ ความชอบ ความเชื่อมั่น เกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือพฤติกรรม ตลอดจนแนวโน้มการเกิดพฤติกรรม และอาจหมายรวมถึง ความโน้มเอียงที่เกิดจากการเรียนรู้ในการตอบสนองต่อสิ่งกระตุ้นไปในทิศทางที่สม่ำเสมอ

พิมล ศรีวิกรม์ อ้างจาก ธนสิทธิ์ ธนุสนธิ์ (2552) ทัศนคติเป็นการประเมินค่าของบุคคล อารมณ์ แนวโน้มของการกระทำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การยอมรับหรือปฏิเสธ ถ้าผู้บริโภคมีทัศนคติต่อผลิตภัณฑ์ที่แสดงเครื่องหมายมาตรฐานว่าเป็นสินค้าที่เชื่อถือได้ ราคายุติธรรม ผู้บริโภคก็จะสนใจและสังเกตเครื่องหมายสินค้าก่อนตัดสินใจซื้อเพราะเป็นสิ่งที่เหมาะสมกับทัศนคติที่เขามี ทัศนคติของแต่ละบุคคลเปลี่ยนแปลงยาก จึงทำให้บุคคลมีพฤติกรรมต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งคงที่ และทัศนคติเป็นความจงใจให้ตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจะเป็นทางดีหรือไม่ดีก็ได้ ทัศนคติเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลไม่ใช่สืบทอดทางพันธุกรรม

ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ส่วน (Tri component of Attitude) ได้แก่

1. องค์ประกอบด้านความเข้าใจ (Cognitive Component) เป็นส่วนที่แสดงความรู้ (Knowledge) การรับรู้ (Perception) และความน่าเชื่อถือ (Beliefs) ที่ผู้บริโภคมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนของความเข้าใจเป็นส่วนประกอบแรก ซึ่งคือความรู้และการรับรู้ซึ่งได้มาจากการผสมกันระหว่างประสบการณ์โดยตรงต่อทัศนคติและข้อมูลที่เกี่ยวข้องจากหลายแหล่งข้อมูล ความรู้และผลกระทบต่อกรรับรู้นี้จะกำหนดความเชื่อถือ ซึ่งหมายถึงสภาพด้านจิตใจที่สะท้อนความรู้เฉพาะอย่างของบุคคลและการประเมินเกี่ยวกับความคิด บุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนที่สะท้อนถึงอารมณ์ (Emotion) หรือความรู้สึก (Feeling) ของผู้บริโภคที่มีต่อความคิดหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง สภาพอารมณ์จะสามารถเพิ่มประสบการณ์ด้านบวก (Positive) หรือด้านลบ (Negative) ซึ่งประสบการณ์จะมีผลกระทบต่อจิตใจ วิธีการปฏิบัติที่ใช้วัดการประเมินผล อาศัยเกณฑ์การให้คะแนนความพึงพอใจ หรือไม่พึงพอใจ ดีหรือไม่ดี เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย

3. องค์ประกอบด้านพฤติกรรม (Behavior Component) เป็นส่วนที่สะท้อนถึงความน่าจะเป็น หรือแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรม การปฏิบัติ หรือปฏิกิริยาของผู้บริโภคด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งต่อทัศนคติที่มีต่อสิ่งๆหนึ่ง

การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี GAP (Good Agricultural Practice)

การจัดการคุณภาพการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืช (2554) อธิบายไว้ว่าการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี คือ การปฏิบัติในการผลิตพืช เพื่อให้ผลผลิตได้มาตรฐานปลอดภัยปลอดภัยพืชและคุณภาพถูกใจ

การปลูกพืชระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเป็นอย่างไร

เป็นการปลูกพืชตั้งแต่ การเตรียมพันธุ์ การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรต้องบันทึกการปฏิบัติงานทุกขั้นตอน เพื่อให้มีความปลอดภัยต่อเกษตรกร ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ผลผลิตมีคุณภาพ ปลอดภัยจากการปนเปื้อนของสารเคมีและเชื้อโรค ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดทั้งภายในและต่างประเทศ

ปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้เป็นไปตามระบบการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี

1) ใช้น้ำจากแหล่งน้ำสะอาด ที่ไม่มีการปนเปื้อนของสารพิษ หรือสิ่งที่เป็นอันตราย

2) ปลูกในพื้นที่ดี ไม่มีเชื้อโรค ไม่มีสารพิษในดิน พื้นที่ต้องไม่เคยเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม โรงพยาบาล หรือที่ทิ้งขยะมาก่อน และต้องไม่พบสารเคมีกลุ่มออร์กาโนคลอรีน ออร์กาโนฟอสเฟต

3) ไร่และเก็บ ปุ๋ย สารเคมีถูกต้อง เก็บในที่แยกจากที่อยู่อาศัย มีการระบายอากาศที่ดี มีการจัดเก็บ คัดแยกหมวดหมู่และมีป้ายกำกับชัดเจน การใช้สารเคมีทุกครั้งควรศึกษาวิธีใช้ให้ละเอียด ไม่ใช้สารเคมีที่ราชการประกาศห้ามใช้ ป้องกันตนเองขณะฉีดพ่นสารเคมีอย่างถูกต้องชำระล้างร่างกายทันทีหลังจากฉีดพ่นสารเคมี

4) ผลิตตามแผนควบคุมคุณภาพ ปฏิบัติ และดูแลรักษาพืชในแปลงหรือสวน ตามขั้นตอนสำคัญต่างๆที่กำหนดไว้ในแผนควบคุมการผลิตของพืชแต่ละชนิด

5) ดำรวจศัตรูพืช และป้องกันกำจัดอย่างถูกต้อง ดำรวจการเข้าทำลายของแมลงศัตรูพืช และป้องกันกำจัดอย่างถูกวิธี เมื่อศัตรูพืชมีปริมาณมากที่จะทำให้ผลผลิตเสียหาย

6) เก็บเกี่ยวผลผลิตถูกเวลา ถูกวิธี เก็บเกี่ยวผลผลิตในระยะเวลาที่เหมาะสม มีการใช้อุปกรณ์เก็บเกี่ยวที่เหมาะสม เพื่อไม่ให้ผลผลิตเกิดความเสียหายและบอบช้ำ คัดแยกผลผลิตที่มีศัตรูพืช และไม่มีคุณภาพออกจากผลผลิตที่มีคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยว

7) ขนย้ายและเก็บรักษาผลผลิตสะอาด ปลอดภัย วัสดุที่ใช้ในการขนย้ายมีความเหมาะสมกับชนิดของผลผลิต สถานที่เก็บรักษาสะอาด ไม่มีพาหะนำโรค เช่น หนู แมลงสาบ อากาศถ่ายเทสะดวก มีวัสดุรองพื้น ไม่วางไว้กับดิน

8) จัดบันทึกทุกขั้นตอน ในทุกรายละเอียด ทั้งวันที่ ชนิดพืชพันธุ์ ชื่อสารเคมีที่ใช้ การตัดแต่งกิ่ง การเก็บเกี่ยว

เครื่องหมาย Q

รูปที่ 1 สัญลักษณ์แสดงการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร หรือ เครื่องหมาย “Q”

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (2554) ได้อธิบายถึงเครื่องหมาย Q ดังนี้ Q มาจากคำว่า Quality เป็นเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร ที่หน่วยงานในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ใช้ในการให้การรับรองระบบ หรือสินค้าเกษตรและอาหาร เพื่อแสดงถึงความมีคุณภาพตามมาตรฐาน และมีความปลอดภัย

ประเภทของการรับรอง

1) การรับรองสินค้า (Product Certification) หมายถึงการตรวจสอบให้การรับรองสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์สุดท้าย (Finished Product) โดยมีการสุ่มตัวอย่าง การทดสอบ และการตรวจสอบว่าสินค้านั้นมีคุณลักษณะทางด้านคุณภาพและความปลอดภัยเป็นไปตามมาตรฐานสินค้า

เกษตรและอาหาร และมาตรฐานทั่วไปด้านความปลอดภัย เช่น สารพิษตกค้าง สารปนเปื้อน รวมทั้ง มีการตรวจประเมินระบบการผลิตหรือกระบวนการผลิตว่าผู้ผลิตมีความสามารถในการรักษา คุณภาพและความปลอดภัยของสินค้าที่ผลิตอย่างสม่ำเสมอได้ตามมาตรฐานสินค้า เช่น มาตรฐาน เนื้อสุกร มาตรฐานกระเจี๊ยบเขียว เป็นต้น

2) การรับรองระบบ (System Certification) หมายถึงการตรวจประเมินให้การ รับรองกระบวนการผลิตโดยครอบคลุมกระบวนการผลิตสินค้าเกษตรและอาหารให้ได้ตาม มาตรฐาน เช่น การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือการปฏิบัติทางการประมงที่ดี (Good Agricultural Practice : GAP) เกษตรอินทรีย์ (Organic Agricultural) การปฏิบัติที่ดี หรือหลักเกณฑ์การปฏิบัติ ด้านสุขลักษณะ หรือหลักเกณฑ์การปฏิบัติ : หลักการทั่วไปเกี่ยวกับสุขลักษณะอาหาร (Good Manufacturing Practice : GMP) ระบบการวิเคราะห์อันตรายและจุดวิกฤติที่ต้องควบคุมและ แนวทางในการนำไปใช้ (Hazard Analysis Critical Control Point : HACCP)

วิธีการแสดงเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร หรือ Q

การแสดงเครื่องหมายรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรต้องแสดงให้เห็นได้ง่ายและ ชัดเจน ดังนี้

1) การรับรองสินค้า สามารถแสดงเครื่องหมายรับรอง “Q” พร้อมรหัสการรับรอง ไว้ที่สินค้าเกษตร บรรจุภัณฑ์ หรือป้ายของสินค้า

2) การรับรองกระบวนการจัดการสินค้าเกษตร สามารถแสดงเครื่องหมายรับรอง “Q” พร้อมรหัสที่ได้รับการรับรองไว้ที่สินค้าเกษตร บรรจุภัณฑ์ หรือป้ายของสินค้า และส่วนอื่น เช่น สถานประกอบการ เอกสารการรับรอง ประกาศนียบัตร เอกสารการโฆษณาเผยแพร่ เป็นต้น โดยจะต้องระบุชื่อย่อ หรือชื่อเต็มของมาตรฐานต่อท้ายรหัสที่ได้รับการรับรอง

บททวนวรรณกรรม

มลทิวา โสมะ (2552) ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ที่มีต่อข้าวอินทรีย์ ด้านความรู้ความเข้าใจ พบว่าผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจโดยรวมเกี่ยวกับข้าวอินทรีย์ที่ถูกต้อง โดยประเด็นที่ผู้ตอบมีความรู้ความเข้าใจลำดับแรก คือ ทราบว่าการปลูกข้าวอินทรีย์ไม่ใช่ปุ๋ยเคมี สารป้องกันกำจัดวัชพืช ไรโรคแมลง ศัตรูข้าวและฮอร์โมนต่างๆ สำหรับประเด็นที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนมากไม่มีความรู้ความเข้าใจลำดับแรกคือ ไม่ทราบว่าผู้ค้าจะรับซื้อข้าวเปลือกอินทรีย์จากเกษตรกรในราคาที่สูงกว่าราคาตลาด หรือมีการประกันราคาโดยรัฐ ดังนั้นราคาข้าวอินทรีย์จึงมีราคาแพงกว่าข้าวทั่วไป ด้านความคิดเห็นและความรู้สึก มีความรู้สึกต่อคุณสมบัติด้านต่างๆของข้าวอินทรีย์โดยรวมแล้วอยู่ในระดับความรู้สึกเห็นด้วย โดยระดับความรู้สึกต่อคุณสมบัติย่อยของข้าวอินทรีย์ คือ เห็นด้วยอย่างยิ่งว่าข้าวอินทรีย์ปราศจากสารพิษทำให้ปลอดภัยต่อสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภค ด้านแนวโน้มพฤติกรรม ผู้ตอบแบบสอบถามมีแนวโน้มที่จะซื้อข้าวอินทรีย์ต่อไปในอนาคตโดยมีเหตุผลในการซื้อเพราะข้าวอินทรีย์ปลอดภัยต่อสุขภาพและมีประโยชน์ต่อร่างกาย สำหรับผู้ตอบแบบสอบถามที่มีแนวโน้มจะไม่ซื้อข้าวอินทรีย์ มีเหตุผลของการไม่ซื้อ คือมองไม่เห็นถึงความแตกต่างระหว่างข้าวอินทรีย์กับข้าวที่จำหน่ายทั่วไปในเรื่องของความต้องการต่อส่วนประสมการตลาดของข้าวอินทรีย์ ในด้านผลิตภัณฑ์ผู้บริโภคมีความต้องการที่จะให้ผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์มีการออกตรารับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และด้านการส่งเสริมการตลาดผู้ตอบแบบสอบถามต้องการให้มีการณรงค์ และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มากขึ้น

ธนสิทธิ์ ธนุสนธิ์ (2552) ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคในอำเภอเมืองเชียงใหม่ที่มีต่อฉลากเขียวของกระทรวงอุตสาหกรรม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว ด้านความรู้ความเข้าใจ ผู้บริโภคที่เคยได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับฉลากเขียวและไม่เคยได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวมีความรู้ความเข้าใจปานกลางเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวเหมือนกัน โดยมีความรู้ความเข้าใจมากในเรื่องของความหมายและวัตถุประสงค์ เช่นว่า ผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวนั้นส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่าผลิตภัณฑ์ที่ไม่ใช่ผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว ผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจน้อยเกี่ยวกับหลักการคัดเลือกและข้อกำหนดของผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว เช่นว่า ผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวคือผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีการใช้สารเคมีใดๆ ในการผลิต และผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวคือผลิตภัณฑ์ที่ใช้วัสดุในการบรรจุหีบห่อให้น้อยที่สุด ด้านความรู้สึกเกี่ยวกับฉลากเขียว ผู้บริโภคที่เคยได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับฉลากเขียวมีระดับความรู้สึกต่อฉลากเขียว ในระดับเห็นด้วย ในเรื่องที่ว่าผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว

ทำให้ผู้ผลิตหันมาใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น แต่ยังมีความรู้สึกไม่แน่ใจกับการให้ข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวแก่ผู้บริโภค ทำให้ยังไม่ทราบถึงคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวอย่างดีพอ และมีความเห็นว่าผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวนั้นหาซื้อได้ยาก ไม่แน่ใจว่ามีราคาแพงเกินไป ด้านพฤติกรรม ผู้บริโภคที่เคยได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวส่วนใหญ่มีผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวที่บ้าน และผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าถ้ามีโอกาสจะแนะนำให้คนในครอบครัวหรือคนที่รู้จักพิจารณาในการซื้อผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว ในการซื้อครั้งต่อไปจะพิจารณาเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ฉลากเขียว และเลือกซื้อเพราะคิดว่าผลิตภัณฑ์ฉลากเขียวมีผลดีต่อสิ่งแวดล้อม

เจตพล คงดี (2553) ศึกษาเรื่องทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผักไฮโดรโปนิคส์ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่าการเปรียบเทียบทัศนคติของผู้บริโภคอำเภอเมืองเชียงใหม่ ที่มีความสำคัญต่อผักไฮโดรโปนิคส์ ด้านปัจจัยส่วนบุคคลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องของเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้ต่อเดือน พบว่าทุกปัจจัยไม่มีผลแตกต่างกันในเรื่องทัศนคติที่มีต่อผักไฮโดรโปนิคส์ ในด้านองค์ประกอบต่างๆ ของทัศนคติ พบว่า ผู้บริโภคมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของผักไฮโดรโปนิคส์มากที่สุด ได้แก่ สามารถเพาะปลูกได้ในบริเวณที่ดินไม่ดีหรือสภาพแวดล้อมไม่เหมาะสมต่อการเพาะปลูก รองลงมา ระบบปลูกที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ด้านอาหารปลอดภัยมีความรู้ความเข้าใจเรื่องอาหารปลอดภัย มีความสด สะอาด และมีกลิ่นสะอาด ไม่มีกลิ่นยาฆ่าแมลง ด้านพฤติกรรม ส่วนใหญ่ผู้บริโภคได้รู้จักผักไฮโดรโปนิคส์จากคนรู้จักมากที่สุด วัตถุประสงค์ในการเลือกซื้อผักไฮโดรโปนิคส์มากที่สุดเพื่อบริโภคเอง เหตุผลสำคัญในการเลือกซื้อผักไฮโดรโปนิคส์ เพื่อสุขภาพที่ดี ผู้บริโภคให้ความสำคัญในการเลือกซื้อผักที่มีความสดใหม่ มากกว่ารสชาติ และด้านทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อผักไฮโดรโปนิคส์ มีผลต่อการสนใจในการซื้อปัจจัยที่สำคัญคือ ความสะอาดและปลอดภัยจากสารพิษ รองลงมาคือผู้ที่รับประทานผักไฮโดรโปนิคส์เป็นกลุ่มคนรักสุขภาพ ปัญหาที่พบ พบว่าราคามีผลต่อการซื้อผักไฮโดรโปนิคส์